

HENRYK SIENKIEWICZ

Potopul

Traducere din limba polonă
și note de Stan Velea

POLIROM
2021

— Ei poftim, se miră prințul, domnia ta ești de neam din Lituania?

— Din Lituania! răspunse fără să se bilbile jupîn Zagłoba.

— Atunci ghicesc că nici domnia ta n-ai primit nici o răsplată, noi, lituanienii, ne-am învățat să fim hrăniți cu nerecunoștința... Pe legea mea, dacă v-aș da ce vi se cuvine, nu mi-ar mai rămîne nimic. Dar asta-i soarta noastră! Noi ne jertfim sîngele, viața, averile și nimeni nu ne mulțumește nici măcar dînd din cap. Ehe, ce să-i faci! Cum seamănă, așa o să și culeagă... Așa poruncesc Dumnezeu și dreptatea... Domnia ta l-ai tăiat pe faimosul Burlaj¹³ și ai retezat cele trei capete la Zbaraż?

— Luminăția ta, lui Burlaj eu i-am venit de hac, răspunse Zagłoba, fiindcă se vorbea că nu se poate măsura nimeni cu el, așa că am vrut să le arăt celor mai tineri că vitejia n-a plerit cu totul în Republică... Iar cît privește cele trei capete, se putea întîmpla în iureșul bătăliei... dar la Zbaraż altul a făcut această ispravă.

Prințul tăcu o clipă, după care rosti din nou:

— Și nu vă doare disprețul cu care ați fost răsplătiți?

— Ce putem face, luminăția ta, chiar dacă nu ne pare prea bine! zise Zagłoba.

— Bucurați-vă, domniile voastre, fiindcă lucrurile trebuie să se schimbe... Vă sînt îndatorat că ați venit aici și, chiar dacă nu sînt rege, mie îmi place să-mi țin făgăduiala.

— Luminăția ta, răspunse Skrzetuski repede și cu puțină trufie, noi n-am venit aici după răsplată și avuții... Ci pentru că vrăjmașul ne-a călcat țara, căreia vrem să-i aducem în ajutor viețile noastre sub conducerea unui războinic vestit. Vărul meu Stanislaw a fost de față la Ujście și a văzut spaima, neorînduiala, rușinea și trădarea, iar la urmă izbînda vrăjmașului. Aici ne vom sluji țara și regele sub o mare și

credincioasă căpetenie. Alci, pe dușman nu-l așteaptă o biruință, ci înfrângerea și moartea... Iată de ce am venit să-ți oferim serviciile noastre. Noi, oștenii, vrem să ne batem și ne grăbim la luptă.

— Dacă asta-i dorința domniilor voastre, veți avea mulțumire și din această parte, răspunse prințul serios. N-o să așteptați prea mult, chiar dacă mai întâi vom porni asupra altui vrăjmaș, fiindcă trebuie să răzbunăm cenușa de la Vilna. Azi-mîine pornim spre părțile acelea și cu ajutorul lui Dumnezeu vom plăti cu vîrf și îndesat... Domniile voastre, nu vă mai rețin, pentru că aveți nevoie de odihnă, iar eu am o groază de treburi. Diseară să veniți la palat, că s-ar putea să aveți parte de vreo întîmplare mai acătării înainte de a pleca; de frica războiului, o mulțime de femei au căutat ocrotire la Klejdany. Polcovnice Wołodyjowski, îngrijește-te de oaspeții dragi ca în casa domniei tale și țineți minte că ce-i al meu e și al vostru!... Jupîne Harasimowicz, spune-le șleahțicilor din sală că nu pot să vin la ei, fiindcă n-am vreme, dar astă-seară vor afla tot ce vor să știe... Domniile voastre, duceți-vă sănătoși și rămîneți prietenii lui Radziwill, căci acum are mare trebuință.

Spunînd acestea, magnatul puternic și mîndru le întinse mina pe rînd lui Jupîn Zagłoba, celor doi Skrzetuski, lui Wołodyjowski și lui Charlamp ca unora deopotrivă cu el. Un zîmbet blajin îi luminează chipul posomorît și depărtarea trufașă, care stăruia în jurul lui ca un nor întunecat, pieri fără urmă.

— Asta căpetenie! Asta războinic! rosti Stanisław în timp ce se întorceau făcîndu-și loc prin mulțimea de șleahțici adunați în sala de primire.

— Intru și-n foc pentru el! strigă Zagłoba. Ați băgat de seamă că-mi știe pe dinafară toate isprăvile?... Ehe, n-o să le fie prea cald suedezilor

cînd vor auzi răgetul acestui leu însoțit de al meu. Un stăpîn ca el nu se mai află în toată Republica, iar printre cei de demult, numai prințul Jeremi și jupîn Konięcpolski tatăl puteau să-și stea alături. Țsta nu e un biet castelan care se așază înțila dată în scaunul de senator și nici n-apucă să-și tocească fundul nădragilor, că își și ia nasul la purtare, pe șleahțicii mai puțin avuți îl numește frați și dă poruncă să l se facă portretul, ca să-și aibă rangul de senator în față și cînd mîncîncă, fiindcă în spate nu l-ar putea vedea... Jupîne Michał, ai ajuns bogat!... După cum se vede, cine ajunge să-și șteargă surtucul ros de Radziwiłł, se aurește îndată. Văd că aici e mai lesne să înaintezi, decît să capeți o oca de pere uscate pe la noi. Ajunge să bagi mina în apă cu ochii închiși, că ai și prins știuca de coadă. Țsta magnat! Dumnezeu să-ți dea noroc, jupîne Michał! Te-ai fisticit ca jupînița după cununie, dar nu-i nimic!... Cum se cheamă moșioara? Dudkowo sau cum?... În țara asta sînt numai nume păgînești. Dai cu nuca-n perete și se aude un nume de sat sau de șleahțic. Numai ciștigul să fie bun și n-o să-ți pară rău să-ți stilcești limba.

— Recunosc că m-am fisticit grozav, zise jupîn Michał, fiindcă ce spui domnia ta, că e ușor să înaintezi în rang aici, nu-l deloc adevărat. Nu o dată l-am auzit pe oștenii mai vîrstnici ponegrindu-l pe prinț pentru zgîrcenia lui, iar acum răsplătile încep să curgă pe neașteptate cu duiumul.

— Bagă zapisul la cingătoare, fă asta pentru mine... Și dacă se mai plînge careva de nerecunoștința prințului, scoate-l și lovește-l cu el peste gură. E cel mai bun *argumentum*.

— Un lucru mi se pare limpede, spuse Jan Skrzetuski. Prințul vrea să ciștige oamenii de partea lui, de parcă ar avea niscaiva planuri pentru care are nevoie de ajutor.

— Păi tu n-ai auzit ce planuri are? se împotrivi Zagłoba. N-a spus că mergem să răzbunăm cenușa de la Vilna?... I-am pus în spinare că a jefuit Vilna, iar el vrea să arate nu numai că nu are trebuință de ce-i al altuia, dar e gata să mai dea și din avutul lui... E o ambiție prea frumoasă, jupîne Jan. Asemenea senatori să ne dea Dumnezeu cît mai mulți!

Vorbînd astfel, ajunseră iarăși în curtea castelului, în care intrau mereu cete de oșteni călări, grupuri de șleahțici înarmați sau calești care aduceau pe magnații din împrejurimi cu soțiile și copiii. Văzînd aceasta, Jupîn Michał îi duse pe toți la poartă să privească la cei care intrau.

— Jupîne Michał, cine știe, azi e ziua ta cu noroc... Poate că soția care ți-e hărăzită se află printre fiicele șleahțicilor de aici, zise Zagłoba. Uite că se apropie o caleașca descoperită și în ea se vede ceva alb.

— Nu e nici o jupiniță, ci doar acela care poate să mă cunune cu ea, răspunse Wołodyjowski, care avea ochii foarte buni. E preotul episcop Parczewski care vine însoțit de preotul Białozór, arhidiaconul de Vilna.

— Cum pot să vină ei la prînz, cînd acesta e calvin?

— Ce pot să facă? Cînd treburile obștii o cer, sînt nevoiți să stea de vorbă.

— Ehei, ce mulțime și ce larmă e pe aici! rosti Jupîn Zagłoba cu bucurie. Începusem să ruginesc la moște ca o chele veche în broască... Aici îți aduci amînte de vremurile bune. Nemernic să fiu dacă astăzi n-o să-i fac curte vreunei sprîncenate!

Jupîn Zagłoba fu intrerupt de oștenii de strajă care, ieșind în fugă din gheretă, se așezară pe două rînduri, ca să-l întîmpine pe preotul episcop. Acesta trecu făcînd semnul crucii cu mîna în amîndouă părțile, binecuvîntîndu-i pe oșteni și pe șleahțicii aflați prin apropiere.

— Prințul e un stăpîn cu purtări alese, zise Zagłoba. Arată atîta cinste preotului episcop, cu toate că el nu se recunoaște supus al bisericii... Dele Domnul ca acesta să fie primul semn al convertirii...

— E, nu va fi nimic din toate astea. Cît s-a mai străduit soția dintîi și tot n-a izbutit nimic, pînă cînd a murit de inimă rea... De ce nu pleacă scoțienii? Pesemne că vine iarăși cineva de seamă.

Într-adevăr, în depărtare se ivi un alai de oșteni înarmați.

— Îi cunosc, sînt dragonii lui Ganchof, lămuri Wołodyjowski, dar la mijloc sînt niște carite...

Deodată începură să durute darabanele.

— Oho, se vede că e cineva mai însemnat decît preotul episcop al Samogîției! strigă Zagłoba.

— Așteaptă, domnia ta, să-i vedem.

— La mijloc sînt două carite.

— Așa-i. În cea dinainte e jupin Korf¹⁴, voievodul de Wenden.

— Păi cum! exclamă Jan, îl cunoaștem de la Zbaraż...

Voievodul îl recunoscuse și el, mai întîi pe Wołodyjowski, pe care se vede că-l întîlnea mai des, așa că se aplecă din caleașcă și strigă:

— Mă închin domniilor voastre, tovarăși de demult!... Uite că vă aducem oaspeți!

În a doua carită, cu blazonul prințului Janusz, la care erau înhămați patru armăsari albi, ședeau doi magnați cu înfațișarea mindră. Purtau veșminte străine și pălării cu boruri late, de sub care buclele perucilor luminoase se revărsau pe umeri și pe gulerul lat de dantelă. Unul, foarte gras, avea barbă ascuțită cîneple și mustăți cu virfurile răsfirate și răsucite în sus; celălalt, mai tînăr, îmbrăcat în negru, arăta mai puțin a cavalier, dar poate că avea un rang și mai mare, fiindcă la gît îi strălucea un lanț de aur de care atîrna o medalie. Pesemne că amîndoi erau străini, deoarece priveau cu luare-aminte la castel, la oameni și la straietele lor.

— Ce diavoli mai sint și ăștia? întrebă Zagłoba.

— Nu-i cunosc, nu i-am văzut niciodată! răspunse Wołodyjowski.

Caleașca trecu de ei și ocoli curtea, ca să ajungă înaintea clădirii mai înalte din mijloc, în vreme ce dragonii se opriră în fața porții.

Wołodyjowski îl recunoscuse pe cel care le poruncea.

— Tokarzewicz! Ia vino încoace, domnia ta!

— Închinăciune, jupine polcovnic!

— Cine sint umflații ăștia?

— Sint suedezi.

— Suedezi?

— Întocmai, și încă oameni de vază. Cel gras e graful Loewenhaupt, iar subțirelul e Benedykt Shitte, baronul von Duderhoff.

— Duderhoff? se miră Zagłoba,

— Și ce caută aici? întrebă Wołodyjowski.

— Dumnezeu să-l știe! răspunse Tokarzewicz. Îi însoțim de la Birze. Mai mult ca sigur că au venit să negocieze cu prințul, pentru că la Birze am auzit că marele hatman stringe oștire și vrea să năvălească în Letonia.

— Ha, nemernicilor! A intrat frica-n voi! strigă Zagłoba. Dați lama în Wielkopolska, îl gonțiți pe rege și acum vă ploconiți înaintea lui Radziwiłł, ca să nu vă scarmene în Letonia. Așteptați numai și o s-o luați la sănătoasa spre Duderhofful vostru de-o să vă sfirite călcăiele. Ne răfuim noi și cu voi. Trăiască Radziwiłł!

— Trăiască! repetară șleahții care stăteau lângă poartă.

— *Defensor patriae*¹⁵! Apărătorul nostru! Pe suedezi, domniile voastre, pe suedezi!

Făcură cerc în jurul lui. Se adunau din ce în ce mai mulți șleahți, ceea ce văzînd, Zagłoba sări pe buza de la temelia porții și începu să strige:

— Ascultați, domniile voastre! Cine nu mă cunoaște, să afle că sint un vechi oștean de la